

ศูนย์เยาวชนและวิวัฒนาการในประเทศไทย

ในบทนี้จะได้อธิบายถึงความหมายของศูนย์เยาวชนและวิวัฒนาการของศูนย์เยาวชนในประเทศ ซึ่งจะได้อธิบายเป็นลำดับต่อไป

ศูนย์เยาวชนเป็นสถาบันอย่างหนึ่งซึ่งประกอบกิจกรรมของเยาวชน กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสันทนาการ (Recreation) หมายความว่า "การ-แสดงออกตามธรรมชาติของมนุษย์ในยามว่างอันเกิดจากความต้องการและความสนใจเพื่อ นำความพอใจมาสู่ตนเอง ทั้งกิจกรรมที่เข้าร่วมมือหรือทำนั้นเกิดประโยชน์แก่ตนเองโดยเฉพาะ ในด้านการศึกษาตามความหมายอย่างกว้างขวาง ทั้งไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของ ประชาชนด้วย" ¹ การพักผ่อนหย่อนใจของมนุษย์ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะ การทำงานแต่ละอย่างเคี้ยวตลอดเวลา ย่อมจะนำมาซึ่งความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ตลอดจน ความเบื่อหน่ายเอือมระอา จึงต้องมีการ เปลี่ยนนิริยาบถ เปลี่ยนนิริยาการกระทำ เพื่อความ สบายและสดชื่น จึงจำเป็นที่ต้องมีการพักผ่อนหย่อนใจเนื่องจากการทำงานในปัจจุบันมีเครื่อง ทุนแรง เครื่องจักร เครื่องกลไก แทนแรงงานไ้มากมาย จึงไม่เหน็ดเหนื่อยเช่นสมัยโบราณกาล จึงมีเวลาว่างสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันอาจแบ่งเวลาการใช้ชีวิต ออกเป็น 3 ส่วน เท่า ๆ กัน คือประมาณ 8 ชั่วโมงสำหรับการทำงาน อีก 8 ชั่วโมงสำหรับ การพักผ่อนหย่อนใจ และที่เหลืออีก 8 ชั่วโมงสำหรับหลับนอน ² และในส่วนของเยาวชน ปัจจุบันต้องใช้เวลายาวนานเพื่อการศึกษา จนอาจกล่าวได้ว่ามีเวลาว่างไปในทางพักผ่อน หย่อนใจมากกว่าวัยทำงาน จึงจำเป็นต้องรู้จักใช้ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรที่เป็นประโยชน์ แก่ร่างกาย จิตใจ และสังคมส่วนรวม

¹ ชิต นิลพานิช, เทศบาลกับงานสันทนาการ คำบรรยายของแผนกสันทนาการ เทศบาลนครกรุงเทพ, ฉบับพิมพ์โรเนียว, หน้า 1

² อัน นิมมานุ เหมินทร์, เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจ กับการจัดบริการพักผ่อนหย่อนใจในเมือง (สันนิบาตเทศบาล 2506), ฉบับพิมพ์โรเนียว, หน้า 1

การพักผ่อนหย่อนใจ อาจแบ่งได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้³

- ก. ประเภทที่ต้องใช้กำลังกาย เช่น กีฬา การออกกำลังกาย นานาชนิด
- ข. ประเภทเบาๆกำลัง เช่น งานอดิเรกเบาสมอง เช่น การ เล่นดนตรี การ เก็บแสตมป์
- ค. ประเภทที่สิ้นเปลืองเงิน เช่น การไปท่องเที่ยวทัศนอาจร ภูเขาพยนต์ และละคร
- ง. ประเภทที่ไม่สิ้นเปลืองเงิน เช่น การไปชมพิพิธภัณฑ์ ฟังดนตรีสาธารณะ
- จ. ประเภทที่เอกชนจัดขึ้นเพื่อหวังผลกำไร เช่น ภาพยนต์ ละคร ภัตตาคาร
- ฉ. ประเภทที่รัฐจัดขึ้น เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สนามกีฬา

การดำเนินงานของศูนย์เยาวชนจึงมีหลักการนำเอากิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ มาเสริมสร้างเป็นจุดศูนย์กลางแนะนำอบรมหรือฝึกหัดเยาวชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และพักผ่อนหย่อนใจให้ถูกต้อง เพราะถ้าเด็กและเยาวชนวัยรุ่นมิได้ใช้เวลาว่างที่ถูกต้อง มักจะหันไปหาสิ่งที่ยาววนและเป็นภัยต่อร่างกายและจิตใจโดยง่าย เช่น ทาง—
 อบายุมขต่าง ๆ การพนัน การมอมเมา การเสพยาเสพติด คบเพื่อนฝูง มีนิสัยเสีย คิดชั่ว ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมวัยรุ่น หากไม่มีสถานที่สำหรับเล่นหรือพักผ่อนหย่อนใจที่มีการควบคุมตามสมควร ก็มักเล่นตามท้องถนน บนบาทวิถี ก่อให้เกิดอุบัติเหตุถูกรถชนเนื่อง⁴ เยาวชนที่ถูกปล่อยปละละเลยยอมจะกลายเป็นคนมีจิตใจคับแคบ เห็นแก่ตัว เขากับคนอื่นไม่ได้ มีปมค้อย มีปัญหาทางจิตวิทยา กลายเป็นเคียดแค้นชิงชังผู้อื่น และเป็นภัยต่อสังคมได้ จึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้เยาวชนวัยรุ่นมีการพักผ่อนหย่อนใจอย่างถูกต้อง และดีงาม ทั้งนี้ก็เป็นการอบรมและฝึกฝนเยาวชนให้ปรับตัวเข้ากับสังคมของประเทศชาติในอนาคตต่อไปด้วย

³ เรืองเดียวกัน, หน้า 2

⁴ สง่า ดินะสมิต, คำบรรยายวิชาความผิด เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน บรรยายแก่นิสิตชั้นปีที่ 2 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2501

ศูนย์เยาวชนมีอยู่หลายชนิดด้วยกัน ซึ่งแต่ละชนิดก็มีลักษณะและหลักการดำเนินงานของตนเอง ส่วนวิธีการดำเนินงานบางชนิดก็คล้ายคลึงกันอยู่บ้าง ศูนย์เยาวชนต่าง ๆ มีกิจกรรมที่สำคัญ มีดังนี้ 5

1. สนามเด็กเล่น (Children's Play Ground)
2. ศูนย์เด็กเล่น (Play Centre)
3. พิพิธภัณฑ์สำหรับเด็ก (Children's Museum)
4. ห้องสมุดสำหรับเด็ก (Children's Library)
5. สวนสนุก (Amusement Garden)
6. ค่ายเยาวชน (Youth Camp)
7. ศูนย์สังคมนักเยาวชน (Children Social Centre)
8. สโมสรเยาวชน (Youth Club or Children Club)
9. สโมสรยุวเกษตรกร (Young Farmers Club หรือ 4H Club)
10. ศูนย์ฝึกผู้นำเยาวชน (Youth Leadership Training Centre)
11. สมาคมบ้านพักเยาวชน (Youth Hostels Association)

ศูนย์เยาวชนแห่งหนึ่งอาจจะมีกิจกรรมหลายชนิดจัดไว้ร่วมกันมากน้อยแล้วแต่กำลังเงินและสถานที่ที่จะบริการได้ บางแห่งอาจจะมีชนิดเดียวหรือสองชนิดก็ได้ ทั้งนี้ว่าเป็นศูนย์เยาวชนเหมือนกัน

2.1. สมัยก่อนอาณาจักรสุโขทัยและถึงสมัยราชอาณาจักรศรีอยุธยา

ตามคติโบราณของไทย การให้ความเอาใจใส่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่ปรารถนาจะให้บุตรหลานของตนได้ประพฤติดีในทางที่ดี ถ้าพิจารณาจากประวัติศาสตร์ชาติไทยจะเห็นว่า ความห่วงใยที่มีต่อนักเรียนนั้น แม้

แต่ในยามที่บ้านเมืองยังไม่เป็นปึกแผ่น บิดามารดาก็พยายามหาที่อยู่อาศัย หาทางให้บุตร
 ใ้รับการศึกษาบรม ดังที่เคยได้ทราบกันว่า "วัด" เป็นที่อบรมสั่งสอนธรรมะให้ทั้งพุทธ-
 ศาสนิกชน และยังเปรียบเสมือนมหาวิทยาลัย⁶ ที่รวมศิลปวิทยาการต่าง ๆ ควบ หรือ
 ถ้าหากจะถือว่า "วัด" คือศูนย์เยาวชนของไทยแต่โบราณก็ย่อมว่าได้ เพราะเรามีหลักฐาน
 ทางประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือได้ว่า วัดเป็นศูนย์รวมของเด็ก คือ⁷

ในสมัยที่ไทยถูกจีนรุกราน จนต้องถอยร่นลงมาทางใต้ เขาสุพรรณภูมิหรือ
 สุพรรณภูมินั้น วิธีการถอยร่นลงมากระทำดังนี้คือ อพยพครอบครัวญาติพี่น้อง ยกเป็น
 ชบวนกันลงมาแบบกองคาราวาน เพื่อป้องกันกรเข้าโจมตีของเจ้าของบ้านที่ครอบครอง
 ดินแดนทางใต้ ชบวนอพยพจึงใช้วิธีการส่งเด็ก ผู้หญิง คนชรา และ พระภิกษุ เดินทางเป็น
 ชบวนกองหน้าเขามาก่อน ส่วนกองหลังนั้นคือชบวนชายฉกรรจ์ ซึ่งทำหน้าที่แบกหามสัมภาระ
 ก็จะมาตามลงมาในระยะทางกันพอสมควร เมื่อมาถึงจุดหมายปลายทาง คือสถานที่ ๆ
 พิจารณาเห็นว่า เป็นชัยภูมิที่เหมาะสมแก่การที่จะจัดตั้งเป็นบ้านเมืองต่อไป ชบวนอพยพก็จะหยุด
 การเดินทาง เริ่มปลูกบ้านสร้างเรือนกันขึ้น สิ่งแรกที่ชบวนอพยพจะต้องรับจัดทำก็คือ จะ
 จัดการวัดที่ขึ้นแปลงหนึ่ง มีขนาดกว้างยาวตามที่เห็นว่าสมควรที่ที่จัดขึ้นนี้ บรรดาชายฉกรรจ์
 เหล่านี้ก็จะช่วยกันปลูกกุฏิให้พระภิกษุอยู่อาศัย พร้อมกันลงหลักปักเซตรั่ว เพื่อให้พระภิกษุ
 ใ้อยู่อาศัยอย่างสงบ คำว่า "วัด" ก็คงจะมาจากคำนี้ คือ ที่ซึ่งเขาวัดขึ้นในนั้น พระจึง
 ต้องอยู่ในที่ "วัด" และหลังจากสร้างที่จัดที่อยู่อาศัยให้พระภิกษุเรียบร้อยแล้ว บรรดาชาย
 ฉกรรจ์ก็จะเริ่มปลูกที่พักอาศัย หรือเริ่มปลูกบ้านสร้างเรือนให้ครอบครัวของตนทันที สำหรับ
 เด็กชายนั้นเมื่อเห็นว่าโตพอสมควรจะเลี้ยงตัวเองได้ บิดามารดาก็มักจะส่งไปเป็นศิษย์วัด
 อยู่กับพระ เพื่อให้ปรนนิบัติพระ พระท่านมีเวลาว่างมากท่านก็จะสอนธรรมวินัยต่าง ๆ ให้

⁶ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ประชุมพระนิพนธ์เบ็ดเตล็ด (พระนคร .
 ครุสภา, 2504), หน้า 145

⁷ ศาสตราจารย์ พระวรวงศ์ศรีวิบูลย์, แถมคำบรรยายประวัติศาสตร์ชาติไทย

พร้อมทั้งศิลปวิทยาการ เมื่อตกเวลาบ่าย พอปาน แมปาน วางจากการทำมาหากินก็มักจะพากันมาที่วัด เพื่อ เยี่ยม เยียนบุตร ของตนและสนทนาปราศรัยกับพระ บริ เวณที่วัดนี้จึงเป็นแหล่งชุมนุมในคณนบาย บรรดาบุตรชายลูกศิษย์วัด เมื่อบิณฑบาตมา เยี่ยมก็มักจะแสดงความสามารถทางด้านความรู้ หรือศิลปวิทยาการ ซึ่งได้รับ ประสิทธิ์ประสาทจากพระอาจารย์ ของตนอวดบิณฑบาต หรือมีนิพนธ์มีการละเล่นต่าง ๆ เช่น ละคร รวด มวย กระบี่กระบอง แล้วแต่ใครถนัดทางใด ส่วนผู้ใหญ่ เมื่อชื่นชมกับเด็กแล้ว ก็ได้มีโอกาสพบหน้ากันก็มักจะสนุกสนานควยการละเล่นเช่นเดียวกัน" "วัดจึง เป็นศูนย์รวมของชุมชน" แห่งเดียวในสมัยโบราณ และเป็น ที่รวมของ เด็กและเยาวชน มีการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกับศูนย์เยาวชนในปัจจุบัน เช่นกัน 8

ส่วนในค่าน เด็กหญิง วัดนี้เปรียบเสมือนศูนย์เยาวชนของ เด็กหญิง เหมือนกัน เพราะตามประเพณีนิยมในสมัยโบราณไม่นิยมให้ เด็กหญิงออกจากบ้าน ชอบให้เด็กหญิงอยู่กับ เหย้าเฝ้ากับเรือน คุแลบานเรือน ทรัพย์สินสมบัติ หักทำขนมคาวหวาน 9 เด็กจะมีโอกาส ออกจากบ้านก็ออกไปกับผู้ใหญ่ ซึ่งในสมัยนั้นส่วนใหญ่ออกไปวัดในวันธรรมสวนะ เพื่อฟังพระธรรมเทศนา หรือนำภัตตาหารไปถวายพระ เด็กหญิงก็ต้องนั่งฟังพระธรรมเทศนากับผู้ใหญ่ควย ในบางโอกาสมีงานทำบุญที่วัด อาจจะมีการเล่นพื้นเมือง เช่น รำวง หรือฟ้อนรำพื้นเมืองต่าง ๆ เด็กหญิงอาจจะได้รับการอนุญาตให้รวมในการแสดงควย เด็กหญิงที่ไปวัดในโอกาสเหล่านี้มักจะแต่งตัวกันอย่างสวยงาม¹⁰ ซึ่งช่วยให้งานในวัดมีชีวิตชีวาสดชื่นยิ่งขึ้น ตามที่กล่าวมานี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า "วัด เป็นศูนย์ที่มีการอบรมสั่งสอนในค่านธรรมะ หรือ สอนหลักทางใจให้เด็กหญิงและเป็นสถานที่ ๆ เด็กหญิงได้มีโอกาสทำกิจกรรมควยเหมือนกัน จึงถือว่ามีส่วนในการ เป็นศูนย์เยาวชนของ เด็กหญิง" ควย

8 หอสมุดแห่งชาติ, ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ประเพณีการเลี้ยงลูก (พระนคร : คลังวิทยา, 2504), หน้า 74 - 76

9 พระยาราชาวรานุกุล, ประเพณีเลี้ยงลูก (พระนคร : คลังวิทยา, 2504), หน้า 76

10 ชาย บางกอก, ชีวิตชาวบ้าน (พระนคร : แพร์พิทยา, 2505), หน้า 411

ตามหลักฐานที่ปรากฏเท่าที่ค้นพบ ทั้งในสมัยอาณาจักรสุโขทัยและสมัยอาณาจักรอยุธยาเป็นราชธานีมาถึง 417 ปี การศึกษาของเด็กต้องอยู่ในสภาพเดิม คือส่งเด็กเขาไปศึกษาเล่าเรียนกับพระในวัด โดยมีได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ¹¹ และไม่มีหลักฐานอันใดปรากฏชัดว่ามีการส่งเสริมการจัดตั้งชุมนุมเพื่อส่งเสริมกิจกรรมแก่เด็กตลอดสมัยสุโขทัยและอยุธยา จะมีหลักฐานจากพงศาวดารพอปรากฏได้บ้าง ก็คือ ¹² ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกอบกู้อิสรภาพ พระองค์ทรงรวบรวมบรรดาเด็กหนุ่มอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับพระองค์ ซึ่งขณะนั้นพระองค์ทรงมีพระชนมายุ 15 พรรษา เข้าเป็นสมิครพรรคพวกฝึกอาวุธเพื่อต่อสู้กับพม่า เยวชนในสมัยนี้ส่วนใหญ่จึงใช้เวลาไปในคานเตรียมตัวเพื่อออกสงคราม

ส่วนในสมัยที่พวกโปรตุเกสและฝรั่งเศส เข้ามาค้าขายในเมืองไทย สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น ได้นำเอาศาสนาคริสต์เข้ามาค้าขาย ศาสนาคริสต์จึงได้มีความเคลื่อนไหวมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีโบสถ์และโรงเรียนสอนศาสนาหลายแห่ง โรงเรียนสอนศาสนานี้จะได้ออนวิชาสามัญต่าง ๆ ด้วย ¹³

¹¹ หลวงกวี จรรยาวิโรจน์, ประวัติการศึกษา (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2500), หน้า 307

¹² หอดสมุคแห่งชาติ, ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 3) (พระนคร : สำนักพิมพ์ภาวหน้า, 2507), หน้า 75

¹³ หลวงกวีจรรยาวิโรจน์, หน้า 309

2.2. สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2300 - 2411)

สมัยกรุงธนบุรี เป็นราชธานีนั้นเป็นสมัยที่บ้านเมืองกำลังอยู่ในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด แทบจะเรียกว่าตลอดระยะเวลา 15 ปี ไทยต้องมุ่งทำศึกกับศัตรูรอบบ้าน อยู่ตลอดเวลา พระเจ้าแผ่นดินมีไต่ทรงมีเวลาที่จะหันมาทำนุบำรุงประเทศได้เต็มที่ ส่วนใหญ่ก็มุ่งไปในด้านสร้างบ้านสร้างเมือง และทำศึกสงครามติดต่อกันมาจนถึงสมัยกรุงเทพระมหานคร เกือบตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกก็มุ่งแต่การสร้างสรรค์พระนครใหม่และปราบอริราชศัตรูรอบบ้าน จึงไม่มีหลักฐานปรากฏเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของเด็กแต่อย่างใด

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เริ่มแสดงให้เห็นว่ามีการศึกษาบ้างในราชสำนัก มีการแต่งบทพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ¹⁴ ที่เป็นบทละครร้องถ้าโดยสันนิษฐานแล้วผู้แสดงละคร เหล่านี้ น่าจะเป็นเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ เพราะเกี่ยวกับการฝึกหัดเสียงควรจะเริ่มหัดมาตั้งแต่ยังเด็กจะง่ายและไพเราะกว่าผู้ใหญ่ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่สามคือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ราวปี พ.ศ.2374 มีพวกมิชชันนารีอเมริกา มาเริ่มตั้งโรงเรียนพร้อมกับสอนศาสนาไปทั่ว โรงเรียนของพวกมิชชันนารีนอกจากจะสอนหนังสือ สอนศาสนาแล้ว ยังมีจะสอนกิจกรรมเบ็ดเตล็ดให้กับนักเรียนด้วย

กิจกรรมและการให้ความสนใจต่อเยาวชนในระยะนี้ตลอดถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังไม่มื่ออะไร เปลี่ยนแปลงมาก มีแต่แสดงความสนใจต่อเด็กและเยาวชนด้วยการ เขียนออกมา เป็นหนังสือวรรณคดีสอนเด็กก็มี อาทิ สุภาษิตสอนหญิง ¹⁵

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 311

¹⁵ สุนทรภู่, สุภาษิตพระร่วงและสุภาษิตสอนหญิง (ธนบุรี, ร.ร.ช่างพิมพ์เพชรรัตน์, 2499), หน้า 17

ของสุนทรภู่และคำฉันท์กฤษณาसनนอง¹⁶ ของสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส และนิทานอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นคติสอนเด็กอีกหลายเรื่อง

ในสมัยรัชกาลที่สี่ พระองค์โปรดให้มีการแสดงละครรำเสมอ การแสดงละครรำคงจะต้องใช้เด็กเป็นส่วนใหญ่เพื่อสะดวกในการหัดท่าร่ายรำต่าง ๆ เพราะเด็กหัดได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ ในพระบรมมหาราชวังในสมัยนั้นน่าจะมีการชุมนุมเด็กหรือเยาวชนเพื่อกิจการอันนี้เป็นแน่

2.3. สมัยกรุงเทพพระมหานครยุครูป (พ.ศ.2411 - 2475)

เมื่อเริ่มสมัยรัชกาลที่ห้า คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสิ่งซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พระองค์ทรงสนพระทัยในเรื่องของเด็กและเยาวชน การที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเมตตาการุณาต่อบรรดาลูกหลานทั้งหลาย จากพระราชดำริในกฎหมายเด็กทาส พ.ศ.2417 มีความตอนหนึ่งว่าไว้คือ

"... ดูประหนึ่งหาที่มีความกรุณาแก่ควยลูกทาสที่เกิดขึ้นมา ไม่ใคร่รู้ไม่ได้เห็นสิ่งใดเลย บิดามารดาชั่วไว้แล้ว ยังพาให้ลูกทาสไปจนสิ้นชีวิตอีกเล่า เพราะรับโทษของพ่อแม่เท่านั้นหาควรที่จะเอาเป็นทาสตลอดชีวิตไม่"¹⁷

¹⁶ สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส, คำฉันท์กฤษณาसनนอง (พิมพ์ครั้งที่ 3, พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2490)

¹⁷ ศาสตราจารย์พระวรวงศ์วิบูลย์, พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ 5 (23 ตุลาคม 2513), ไม่ปรากฏหน้า

ข้อความดังกล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงการเริ่มความสนใจอย่างจริงจังต่อเด็ก และเยาวชนในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ และพระองค์ยังให้ความสนใจต่อไปอีกถึงการจัดการศึกษา โดยทรงเห็นว่าการศึกษาทำให้คนเฉลียวฉลาด และทรงดำริเห็นว่าแต่เดิมระบบการศึกษาของชาวไทยนั้น บิดามารดาที่มีบุตรชายนำบุตรไปฝากไว้กับพระในวัดเพื่อเล่าเรียนศึกษา ส่วนเด็กหญิงเรียนเย็บปักถักร้อยและวิชาแม่บ้านในบ้านเจ้าขุนมูลนายหรือบ้านผู้ค้ำในวัง¹⁸ ดังนั้นตามบ้านผู้ค้ำหรือเจ้าขุนมูลนายในขณะนั้นก็เปรียบเสมือนศูนย์เยาวชนของเด็กหญิงนั่นเอง

ต่อมาจะเห็นว่าพระองค์ได้ทรงเร่งรัดจัดการศึกษา โดยทรงตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ตั้งกรมศึกษาธิการ วางระเบียบการศึกษา ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เพื่อฝึกเด็กออกเป็นมหาดเล็กรับใช้ และทรงตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน เพื่อฝึกหัดเด็กให้ออกรับราชการในฝ่ายพลเรือน นอกจากนี้พระองค์ยังทรงขยายการศึกษาไปให้ประชาชนทั่วไป โดยวางระเบียบจัดโรงเรียนชั้นมูลตามวัดต่าง ๆ และประกาศขอให้พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สอนตามโรงเรียนวัดตามเดิม ทั้งนี้ก็แสดงให้เห็นว่าจนสมัยนี้วัดก็ยังมีความสำคัญและเป็นศูนย์รวมของเด็กอยู่นั่นเอง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่หก คือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงให้ความสนใจต่อเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาใน พ.ศ. 2464¹⁹ บังคับให้เด็กซึ่งมีอายุ

¹⁸ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ และปรุงศรี เพชรพิรุณ, พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, (23 ตุลาคม 2513) ไม่ปรากฏหน้า

¹⁹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฉลองวันครบหกสิบปีของกระทรวง (ไม่ปรากฏที่พิมพ์ 2495), หน้า 110

ในกำหนดให้เข้าโรงเรียนประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดก็คือ การที่ทรงจัดตั้ง "การลูกเสือ" ซึ่งมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกับหลักการของศูนย์เยาวชน คือ เพื่อให้เป็นสมาคมสำหรับเด็ก เพื่อฝึกหัดเด็กให้ประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ดี โดยคำนึงถึงว่าในยามเด็กยังมีความอ่อนแอทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ²⁰ ดังสุภาษิตที่ว่า "ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก" จึงควรเริ่มฝึกหัดอบรมเสียตั้งแต่ขณะยังเป็นเด็กใหญ่ จักการที่จะเลี้ยงตัวเอง และเป็นประโยชน์ต่อไปในการที่จะช่วยเหลือประเทศชาติ²¹ จะเห็นว่กิจกรรมต่าง ๆ ของลูกเสือในสมัยก่อนโน้นก็เป็นกิจกรรมซึ่งส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำรู้จักใช้ เช่น²² จำสิ่งของ การใช้สัญญาณไฟ การใช้สัญญาณนกหวีด การใช้สัญญาณมือ การช่วยคนตกน้ำ การผูกมัดสิ่งของ การก่อกองไฟ การสวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น

กิจกรรมอีกอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์เช่นเดียวกัน ก็คือ การที่สภาอากาศไทยจัดตั้ง การอนุสภาอากาศ²³ เพื่อเกลี้ยกล่อมเด็กให้เป็นผู้มีนิสัยและผู้มีจิตใจเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ มุ่งทำประโยชน์ให้แก่มหาชน เพื่อเป็นการ เชิดชูเกียรติยศของบ้านเมือง ดังเช่นนานาประเทศ โดยอาศัยเด็กชายหญิงตามโรงเรียนต่าง ๆ อายุตั้งแต่ 7 - 17 ปีบริบูรณ์ เป็นสมาชิก นอกจากนั้นเด็กและเยาวชนชายหญิงยังได้รับความสนใจในค่านส่งเสริมให้รู้จักศิลปกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ดังข้อความในการ เปิดงานแสดงศิลปหัตถกรรมครั้งแรกของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี

²⁰ ประยูร สิริพิพันธ์, เก่าแผ่นดิน (ชนบุรี, สำนักพิมพ์กรุงธน, 2504),
หน้า 494

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 495

²² นอย เลปาจารย์, วิชาลูกเสือ (พระนคร . โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,
2477), หน้า 1

²³ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฉลองวันครบรอบหกสิบปีของกระทรวง (ไม่ปรากฏที่พิมพ์, 2495), หน้า 110

กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความตอนหนึ่งว่า²⁴ " เพื่อจะ
แนะนำชักจูงให้เด็กชายหญิงในปัจจุบัน เอาใจใส่ฝึกหัดศิลปกรรม ซึ่งเป็นทางหาเลี้ยง
ชีพต่าง ๆ ในภายหลัง " ครั้นต่อจากรัชสมัยของพระองค์ ก็ได้มีหลักฐานกล่าวถึง เด็ก
และเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอย่างใกล้ชิดเลย จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.4. สมัยประชาธิปไตย พ.ศ.2475

หลังจากคณะราษฎรได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตย
มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ.2475 แล้ว ก็ได้มีการให้ความสนใจต่อเด็กและ
เยาวชนโดยการประกาศแผนการศึกษาของชาติครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2475²⁵ และต่อจาก
นั้นก็มีการประกาศแผนการศึกษาของชาติฉบับหนึ่งในปี พ.ศ.2479 ในแผนการศึกษาของชาติ
ฉบับนี้ได้ระบุว่าการสอนและอบรมเด็กจะต้องให้เด็กได้รับความรู้ทั้ง 3 ด้าน²⁶ คือ

- ก. พุทธิศึกษา คือ มีปัญญาความรู้
- ข. จริยศึกษา คือ มีศีลธรรมดี
- ค. พลศึกษา คือ มีร่างกายสมบูรณ์

หลักการทั้งสามดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ยึดถือปฏิบัติมาจนกระทั่งมี
การประกาศใช้แผนการศึกษาของชาติใหม่ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อ
ปี พ.ศ.2503 หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว เหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางด้าน
การเมืองภายในและภายนอกประเทศก็อยู่ในสภาพที่ไม่ค่อยจะเรียบร้อย เนื่องจากในปี
พ.ศ.2484 ไทยต้องเข้าสู่สงครามอินโดจีน จนกระทั่งถึง พ.ศ.2488 ไทยต้องเข้าสู่
สงครามโลกครั้งที่ 2 ระยะเวลาประชาชนต้องวุ่นวายอยู่กับการอพยพหลบภัย จึงไม่ปรากฏว่า

²⁴ หลวงกวีจรยาวิโรจน์, ประวัติการศึกษา (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช,
2500), หน้า 331

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 335

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 341

เด็กได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านกิจกรรมแต่อย่างใด แต่เด็กและเยาวชนทั้งชายหญิง ได้รับการสนับสนุนไปในทางส่งเสริมให้รักชาติ และเตรียมพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือทหารรบ ในยามที่บ้านเมืองคับขันจริง ๆ ดังที่รัฐบาลประกาศ เริ่มจัดตั้งองค์การยุวชนทหาร²⁷ และ ยุวารี ในปี พ.ศ.2478 และตั้งเป็นกรมยุวชนทหาร ในปี พ.ศ.2480 ต่อมาในปี พ.ศ.2486 รัฐบาลก็ได้ประกาศรวมเอาการลูกเสือเข้าอยู่ในกรมยุวชนทหารด้วย เพิ่งจะมาเริ่มกิจการ ลูกเสืออีกครั้งหลังจากเลิกกรมยุวชนทหารแล้ว รัฐบาลจึงให้กระทรวงศึกษาจัดกิจการลูกเสือ ขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2490

2.5. ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง พ.ศ.2488 ประชากรส่วนใหญ่ที่อพยพ ไคกลับภูมิลำเนาเดิม เด็กในสมัยนี้อยู่ในสภาพบ้านแตก เป็นจำนวนมากเพราะบางพวก ถูกส่งไปอยู่กับญาติพี่น้องระหว่างอพยพ บางพวกบิดาอยู่ทางหนึ่ง มารดาอยู่ทางหนึ่ง บางพวกการแยกกันอยู่ทำให้บิดามารดาเกิดการหย่าร้างกัน เกิดปัญหาสังคม รัฐบาลสมัย หลังสงครามเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2490 ภายใต้การนำของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้ยึดถือนโยบายหลักประการหนึ่ง คือ การมุ่งส่งเสริมความสำคัญทาง ค่านิยมวัฒนธรรม จนกระทั่งมีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้น และยังมีสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ด้วย ซึ่งเป็นโอกาสของเด็กและเยาวชนในสมัยนั้นที่ทางรัฐบาลได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ จะเห็นว่าได้มีการอบรมสั่งสอนวัฒนธรรมแก่เด็กในโรงเรียนต่าง ๆ โดยบรรจุอยู่ในหลักสูตร การศึกษาดู และทางค่านับรัฐบาลก็มักจะประกาศเสมอให้บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก ดังได้กล่าวมาแล้วในบทแรก

²⁷ ไสว นิยมจันทร์, ไทยริเริ่ม (พระนคร : ประเสริฐสิน 2500).

ในปี พ.ศ.2498 รัฐบาลได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจนถึงกับให้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ทำหน้าที่พิจารณาขอเสนอของกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการจัดงานวันเด็ก ขอเสนอให้กระทรวงมหาดไทยรับมาจาก นาย วี.เอ็ม. กุลกาณี ผู้แทนองค์การ I.C.W. (สหพันธ์เพื่อสวัสดิภาพของเด็กระหว่างประเทศ) อีกที่หนึ่ง ในที่สุดที่ประชุมคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเห็นชอบในหลักการก็ได้เสนอเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา คณะรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้ลงมติ²⁸ รับหลักการให้จัดงานฉลองวันเด็กเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2498 เป็นต้นมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ได้ระบุไว้ดังนี้²⁹

1. เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็ก สนใจในการเลี้ยงดูอบรม สั่งสอนเด็ก และช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กเป็นพิเศษ
2. เพื่อให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนและอยู่ในระเบียบวินัยอันดี
3. เพื่อให้เด็กแสดงความสามารถทุกเวทีต่อผู้มีพระคุณ บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน ตลอดจนชุมชน
4. เพื่อให้เด็กได้รับความรู้ ความบันเทิงตามสมควร
5. เพื่อร่วมมือเผยแพร่ปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิของเด็กตามมติสหประชาชาติ

การจัดกิจกรรมในวันเด็กก็เป็นการจัดกิจกรรมคล้าย ๆ กับกิจกรรมของศูนย์เยาวชน ดังจะเห็นได้ว่ามีระบบสิ่งที่คณะกรรมการจัดงานจัดตั้ง³⁰

²⁸ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2498

²⁹ คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติ, วันเด็ก 2509 (พระนคร : ส.การพิมพ์, 2509), หน้า 4

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5

1. พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับเด็กออก เผยแพร่
2. โฆษณา เกี่ยวกับงานฉลองวันเด็กและวัตถุประสงค์ของงาน
3. เผยแพร่สำเนาของนายกรัฐมนตรี เนื่องในงานวันเด็กแห่งชาติ
4. ขอความร่วมมือหน่วยราชการ องค์กรและสาธารณะต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้เด็กเข้าชม
5. จัดให้มีการชุมนุมเด็กตามสถานที่อันเหมาะสม และส่งเสริมให้มีการชุมนุมเพื่อทำพิธีเกี่ยวกับศาสนา
6. อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทางของเด็ก
7. ชักชวนประชาชนให้บริจาคทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนและเพื่อสร้างสนามเด็กเล่นในจังหวัดพระนครธนบุรี
8. จัดให้มีการสงเคราะห์เด็กเป็นพิเศษ เช่น เลี้ยงอาหาร แจกของขวัญให้การปฐมพยาบาล น้ำดื่ม ฯลฯ
9. ส่งเสริมให้เด็กได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน ตลอดจนชุมชนต่าง ๆ เช่น ช่วยเหลืองานทางบ้าน ทางโรงเรียน และบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์อันสมควร

และนับแต่ปี พ.ศ.2498 เป็นต้นมา รัฐบาลก็ยังคงจัดงานวันเด็กแห่งชาติเป็นประจำทุกปีตลอดมา

ตามประเพณีดั้งเดิมและวิวัฒนาการดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้ใหญ่ของไทยมักชอบให้เด็กหรือเยาวชนเป็นคนเรียบร้อย ไม่ชอบให้กระโดดโลดเต้น ไม่เป็นประโยชน์ เพราะเกรงว่าจะประสพอันตรายต่าง ๆ แต่มาในสมัยใหม่ วิทยาการเจริญก้าวหน้า โลกสมัยใหม่ นิยมยกย่องบุคคลที่เข้มแข็งมีคุณธรรมสูง ทำประโยชน์และเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งจะต้องมาจากคนที่มีสุขภาพดี แข็งแรงเจริญเติบโต³¹ เป็นคนว่องไวเฉลียวฉลาด หรือที่เรียกว่า

³¹ ส้ารวย ไชยวงศ์, แง่คิดเกี่ยวกับกิจกรรมพลศึกษา, วารสาร สุขศึกษา พลศึกษา สันทนาการ, (กรกฎาคม, 2508), หน้า 23

พลาณามัยสมบูรณ ทางราชการจึงได้ริเริ่มจัดสร้างสนามเด็กเล่นขึ้น สนามเด็กเล่นถือเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของศูนย์เยาวชนในปัจจุบัน และก็เป็นกิจกรรมสำคัญอันหนึ่งของสันตนาการควย สำหรับทางคานหน่วยงานของทางราชการที่สนับสนุนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในระยะแรกเทศบาลนครกรุงเทพฯ จัดตั้งสนามเด็กเล่นขึ้นก่อน ที่บริเวณสวนลุมพินี เมื่อ พ.ศ. 2480 ต่อมาเทศบาลต่าง ๆ ทั้งราชอาณาจักรและจังหวัดต่าง ๆ ก็พยายามจัดตั้งสนามเด็กเล่นให้ มีพวกเครื่องช่วยความเพลิดเพลินแก่เด็ก เช่น ชิงช้า กระดานลื่น ฯลฯ ตามแต่ความสามารถของเทศบาล และก็มีประชาชนในแต่ละท้องถิ่นให้ความสนใจมาก โดยเฉพาะในเวลาเย็นเมื่อว่างจากการทำงาน ประชาชนก็มักจะพาบุตรหลานมาเล่นในสนามเด็กเล่น สนามเด็กเล่นจึงกลายเป็นแหล่งชุมนุมเยาวชน แต่ไม่ได้มีผู้ใดควบคุมวิธีการเล่น บางครั้งเด็กที่มาเล่นก็เกิดวิวาทกันขึ้นเกี่ยวกับแย่งเครื่องเล่น จึงไม่มีใครได้ช่วยให้เกิดความสามัคคีเท่าใดนัก บางครั้งลูกตามถึงบิดามารดาของเด็กแต่ละฝ่ายเกิดทะเลาะวิวาทกันเอง เพราะต่างฝ่ายต่างเข้าขวางเด็กของตน สิ่งทีพอจะยืนยันให้เห็นได้ว่าประชาชนนิยมพาบุตรหลานมาเล่น และสนามเด็กเล่นเป็นแหล่งชุมนุมยามเย็นนั้น จะเห็นว่าในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีคำขวัญว่า "เชิดผู้นำชาติพ้นภัย" นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการที่จะเผยแพร่ข่าวสาร คำขวัญ เพลงปลุกใจต่าง ๆ ทางวิทยุกระจายเสียง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สั่งให้กรมโฆษณาการ (สมัยนี้คือกรมประชาสัมพันธ์) ตั้งเสาศึกเครื่องขยายเสียงถายทอดวิทยุให้ประชาชนฟัง ณ สนามเด็กเล่นต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันบางแห่งก็ยังคงใ้ช้อยู่

เรื่องสนามเด็กเล่นนี้มิใช่จะได้รับความสนใจเอาใจใส่จัดสร้างเฉพาะโดยเทศบาลและจังหวัดเท่านั้น เอกชนบางแห่ง หรือมูลนิธิและโรงเรียนบางแห่งก็ได้จัดให้มีขึ้น เช่น สนามเด็กเล่นไฮ้ป่าบริเวณสวนลุมพินี ซึ่ง นายโอบุนไฮ้จัดสร้างให้ เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2497 ทางกรมตำรวจสมัย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีตำรวจมีนโยบายจะสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าตำรวจเป็นมิตรที่ดีต่อประชาชน จึงได้จัดบริการสถานที่พักผ่อน

หย่อนใจให้ และเพื่อหาเสียงสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปี 2500 ซึ่งอธิบดีตำรวจขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการของพรรคการเมือง ชื่อ "พรรคเสรีมนังคศิลา" อยู่ด้วย จึงได้สั่งการให้สถานตำรวจทุกสถานีในเขตนครบาลจัดสร้างสนามเด็กเล่นขึ้น เพื่อเป็นที่ชุมนุมของเด็กและผู้ใหญ่ซึ่งพาเด็กมาเล่น ณ ที่นั้น แต่เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ กับตำรวจไม่ใคร่มีความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน หรือประชาชนกลัวตำรวจ เพราะตำรวจ เป็นผู้จับคนผิดไปดำเนินการตามกระบวนการของกฎหมาย สนามเด็กเล่นของตำรวจก็จึง เป็นสนามเด็กเล่นที่แม้แต่พวกลูกหลานและครอบครัวของตำรวจแห่งสถานีตำรวจนั้น ๆ ใช้ บริการ

สำหรับทางด้านเอกชน ก็ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ความสนใจและดำเนินการ กิจกรรมส่งเสริมเยาวชนเช่นเดียวกัน เช่น สมาคม Y.M.C.A. (Young Men Christian Association) และสมาคม Y.W.C.A. (Young Women Christian Association) ซึ่งเป็นสมาคมของชาวคริสต์ ที่เริ่มกิจกรรมสหนาการของเยาวชนเข้ามาดำเนินการ เป็นหลักฐานเป็นพวกแรก ต่อมาก็มีสมาคมและองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ เช่น สมาคม บ้านเยาวชน (Youth Hostel Association) สมาคมกีฬาสมัครเล่น ยุวพุทธิกสมาคม สมาคมยุวกสิกร ยุวสมาคมแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาคมต่าง ๆ เหล่านี้ก็ดำเนินการไปตาม แนวทางและขอบเขตของสมาคมของตน

2.6. ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่

ตามที่ไดกล่าวมาแล้วในตอนแรก แสดงให้เห็นถึงการวิวัฒนาการต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้ความเอาใจใส่ต่อเด็กและเยาวชนในสมัยโบราณจนกระทั่งถึงสมัยก่อน การจัดตั้งศูนย์เยาวชนของเทศบาลนครกรุงเทพฯ จากวิวัฒนาการของบ้านเมืองและ สังคมสมัยใหม่ จึงทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนประพฤติตน เสื่อมเสีย ปัจจุบันจะพบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความประพฤติอันไม่สมควรของเยาวชนอยู่ ทั่วไป เช่น การรบกวนของนักเรียนในโรงเรียนอาชีวะบางแห่ง การก่อการรบกวน ของเยาวชน หรือการตีกันของนักเรียนบางโรงเรียน ฯลฯ ซึ่งเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้

มาจากวิวัฒนาการของโลก เป็นปัญหาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเยาวชน อาจจะแยกสาเหตุใหญ่ ๆ ทั่วไปได้ 4 สาเหตุ คือ 32

ก. สาเหตุทางสังคม เนื่องจากวิวัฒนาการของโลกในปัจจุบัน ได้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุมากขึ้น และเมื่อการคมนาคมติดกันได้สะดวกรวดเร็ว จึงทำให้อารยธรรมและวัฒนธรรมของต่างประเทศเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยมากขึ้น ทำให้เยาวชนซึ่งเป็นวัยรุ่นที่มีอุปนิสัยชอบเด่น ชอบเอาอย่าง และชอบทำอะไรด้วยความคึกคะนองโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มักแสดงออกตามความคิดเห็นของตน เช่น แสดงกิริยาอาการต่าง ๆ ที่ดูไม่สุภาพ แต่งตัวหรือตัดผมทรงแปลกตามค่านิยมต่างประเทศ หรือการเอาอย่างผู้ใหญ่ในแง่ต่าง ๆ เพราะคิดว่าเป็นความโก้เก๋ของตน

ข. สาเหตุทางครอบครัว เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้ครอบครัวส่วนมากพึ่งพ่อแม่ต้องออกทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยหาเงินเลี้ยงชีพ จึงทอดทิ้งลูกให้อยู่ในความดูแลของผู้อื่น เมื่อพ่อแม่กลับมาบ้านก็เหนื่อยไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลอบรมลูกโดยใกล้ชิด เด็กจึงขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ เมื่อเขาเขตลาดุกอนวัยรุ่น มีปัญหาอะไรก็ไม่กล้าปรึกษาพ่อแม่ หรือพ่อแม่บางรายขาดความเข้าใจในวิถีการอบรมเด็ก ไม่รู้จิตวิทยาของเด็กแต่ละวัย ขัดใจหรือตามใจลูกมากเกินไป ซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตแห่งความพอดี หรือบางครอบครัวพ่อแม่หย่าร้างกัน เด็กกลายเป็นเด็กกำพร้าอนาถา จิตใจไม่สมบูรณ์ หรือบางรายครอบครัวขาดความสามัคคีกัน ทำให้เด็กเบื่อหน่าย จึงออกแสวงหาความสุขด้วยตนเองนอกบ้านโดยไม่มีผู้ใหญ่คอยควบคุมและชี้แนะทางที่ถูกที่ควรให้เด็กเดิน ครอบครัวบางครอบครัว ผู้ใหญ่หรือบิดามารดามักทำตัวอย่างในสิ่งที่ไม่ดีให้เด็กเห็นทำให้เด็กเอาอย่างได้

32 เทศบาลนครกรุงเทพ, บันทึกเรื่องการอบรมเยาวชนในปัจจุบัน โดยนางฉวีวรรณ สิรินทร์วัฒน์ (ฉบับพิมพ์โรเนียว, 2508), หน้า 8

ค. สาเหตุทางการศึกษาและโรงเรียน อาจจะถูกแยกเป็นข้อย่อย ๆ ได้ดังนี้

1. ระดับการศึกษาในพระนครกับส่วนภูมิภาคไม่สอดคล้องกัน จึงทำให้ผู้ปกครองในส่วนภูมิภาคส่งเด็กเข้ามาเรียนในพระนคร เพื่อมีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปได้สะดวก บางก็ส่งมาอาศัยญาติหรือพวกพ้องอยู่ หรือเด็กหาเช่าบ้านอยู่รวมกัน หรือมาเช่าหอพักอยู่ เด็กเหล่านี้ขาดผู้ปกครอง ชาดผู้ที่จะคอยแนะนำด้วยความรักอย่างจริงจัง เด็กจึงทำอะไรด้วยตัวเองตามสบาย
 2. ปริมาณโรงเรียนไม่พอกับจำนวนนักเรียน โดยเฉพาะในพระนครซึ่งเด็กพากันหลั่งไหลเข้ามาอยู่ ทำให้มีจำนวนเด็กปกติ จึงต้องมีโรงเรียน 2 ผลัด การเรียน 2 ผลัดนี้ทำให้เด็กมีเวลาว่างมากประการหนึ่ง เป็นการเกินกำลังครูที่จะอบรมได้ทั่วถึง เครื่องมือเครื่องใช้ก็ไม่พอ โดยเฉพาะในโรงเรียนอาชีวศึกษา จึงเป็นเหตุให้เด็กเมื่อการเรียน หนีโรงเรียนเที่ยวเตร่เตรตามชอบใจ และเมื่อทางโรงเรียนกับที่บ้านไม่ได้ติดต่อกัน ก็ไม่มีทางรู้ว่าเด็กไปโรงเรียนหรือเปล่า เมื่อเด็กขาดเรียนมากอาจจะสอบตก ทำให้เสียกำลังใจ กลายเป็นอาชญากรรมหรือถึงกับทำลายชีวิตตนเองได้ นี่อีกประการหนึ่ง
 3. การบริหารกิจการของโรงเรียนไม่เหมาะสม เป็นต้นว่า สถานที่เรียนอยู่ในที่ไม่ดี เช่นอยู่ในย่านของโสเภณี ฯลฯ การสอนไม่ได้มาตรฐาน เช่นสอนยากเกินไปหรือง่ายเกินไป หรือวิธีการสอนของครูบางคนทำให้เด็กเบื่อ หรือโรงเรียนเคร่งครัดต่อระเบียบวินัยมากเกินไป จนทำให้เด็กกลัวและเกลียดโรงเรียน บางครั้งโรงเรียนบางโรงเรียนกวาดขันในคำวิชาการอย่างเดียว ขาดการส่งเสริมในด้านกีฬา และทัศนคติในการกีฬาที่ดี ก็ทำให้เด็กเกิดเบื่อโรงเรียน และกลายเป็นเด็กมีปัญหา (Problem child) ได้
- ง. ปัญหาเรื่องการเพิ่มของพลเมืองในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ โดยเฉพาะในขณะนี้ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพมีแนวโน้มด้านการขยายตัวของพลเมืองอย่างรวดเร็ว

ยอมแสดงให้เห็นความจำเป็นในการจัดดำเนินการขุดลอก³³ จะเห็นได้จากการเปรียบเทียบจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ เมื่อปี พ.ศ. 2490 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 604,530 คน³⁴ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพซึ่งมีบริเวณเนื้อที่ 72,156 ตารางกิโลเมตร³⁵ แต่ในปี พ.ศ. 2503 ก่อนการจัดตั้งศูนย์เยาวชนของเทศบาลนครกรุงเทพขึ้น มีจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพถึง 1,419,492 คน³⁶ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ ซึ่งมีเนื้อที่ 124,747 ตารางกิโลเมตร³⁷ จะเห็นว่าประชากรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพเพิ่มขึ้นในอัตราประมาณร้อยละ 134.80 แต่เมื่อวิเคราะห์การขยายตัวของเทศบาลแล้ว จะเห็นว่าเขตเทศบาลนครกรุงเทพขยายออกไปเพียงประมาณร้อยละ 73 ของอาณาเขตเดิม คือเมื่อปี พ.ศ. 2490 ซึ่งยอมแสดงให้เห็นว่า ปัญหาการขยายตัวของราษฎรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพมิได้ขยายไปตามอัตราส่วนที่เท่าเทียมและสัมพันธ์กับการขยายตัวของเขตเทศบาลนครกรุงเทพ ราษฎรต้องอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดมากขึ้น ซึ่งก็ย่อมเป็นธรรมดาอยู่แล้วว่า ราษฎรมักจะแออัดกันอยู่ในย่านใจกลางพระนคร ทั้งนี้จะเห็นได้จากรูปภาพแสดงให้เห็นความหนาแน่นของประชากรแต่ละตำบลในเขตเทศบาลพระนครและธนบุรี พ.ศ. 2512 ส่วนเขตเทศบาลที่ขยายออกไปนั้นก็เพื่อรองรับกับจำนวนประชากรซึ่งจะค่อย ๆ ขยายตามออกไป เนื่องจากไม่สามารถหาที่อยู่อาศัยในใจกลางพระนครได้³⁸

³³ จินตนา พึ่งสุนทร, การบริหารงานสันตนาการของเทศบาลนครกรุงเทพ (วิทยานิพนธ์คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันนิติพัฒนบริหารศาสตร์, 2511), ฉบับพิมพ์คัด, หน้า 49

³⁴ อารมณ์ จันทร์เจริญสุข, บันทึกแสดงกิจการในหน้าที่และแก้ไขสิ่งที่ยกพร่องเรื่องผังเมืองกรุงเทพในอนาคต, (สำนักงานปลัดเทศบาลนครกรุงเทพ, 2513), ฉบับพิมพ์โรเนียว, หน้า 20

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20

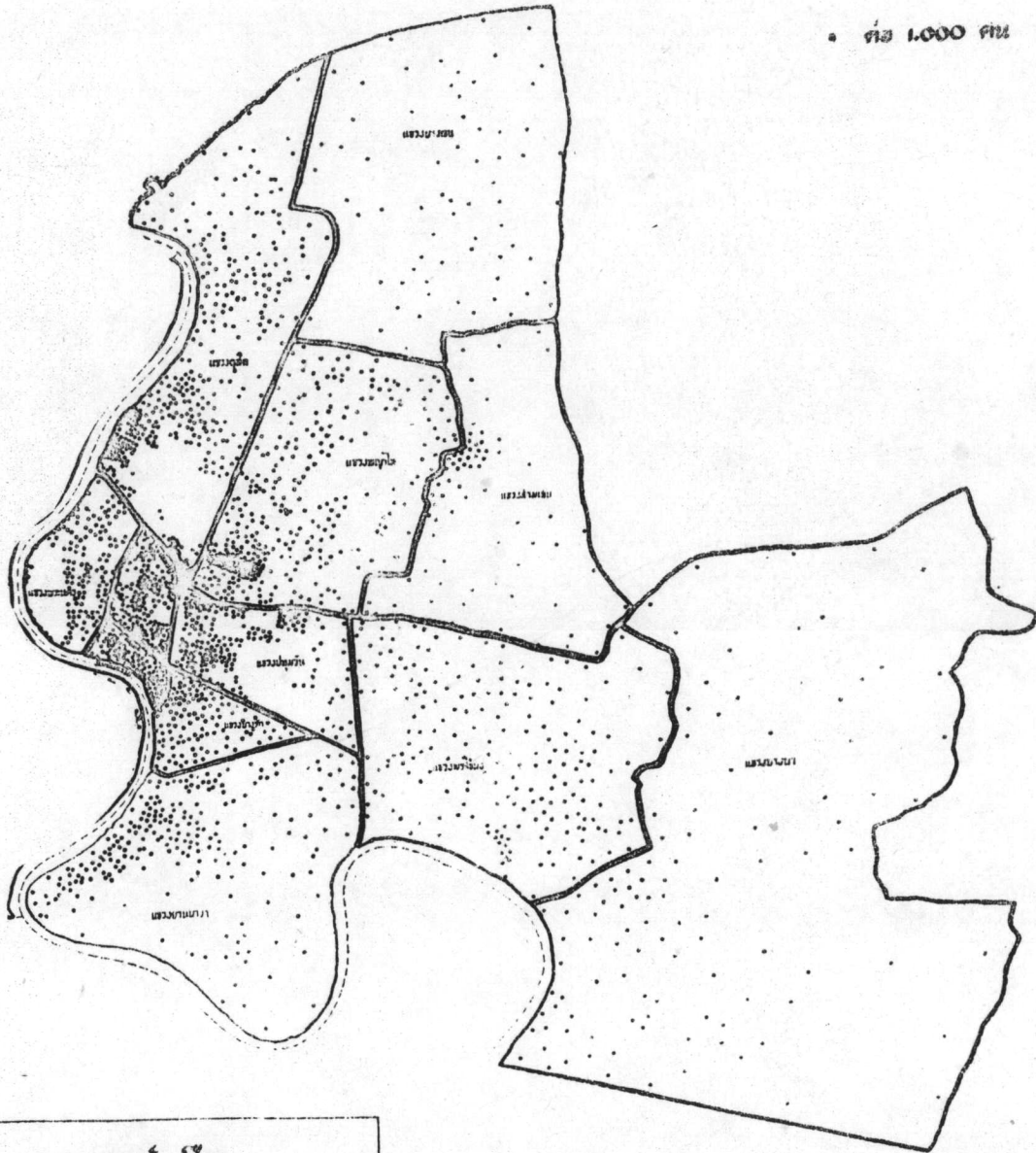
³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58

³⁸ Litchfield Whiting Browne and Associates, Greater Bangkok Plan 2533 (Bangkok : Kanachang Co., 1964), p. 43

แผนที่ที่ 1

ความหนาแน่นของประชากรแต่ละตำบล.
ในเขตเทศบาลพระนคร - พ.ศ. 2512

• คือ 1,000 คน

ทองผ่องเมือง
สำนักปลัดเทศบาล เทศบาลนครกรุงเทพ
มาตราส่วน 1 : 25,000

เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าราษฎรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพมหานครอยู่
 อย่างแออัดคับแคบ ยากที่จะหาบริเวณสถานที่ว่างหรือเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อเป็นที่เล่น
 ของเด็กและเยาวชน การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตเทศบาลนครกรุงเทพมิได้เพิ่มขึ้นโดย
 ทางธรรมชาติหรือการเกิดแต่อย่างเดียวเท่านั้น ยังมีการเพิ่มของประชากรโดยการโยกย้าย
 หรืออพยพ ทั้งนี้เพราะหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา กรุงเทพมหานครกลายเป็นศูนย์กลาง
 ทางด้านการเมือง สังคม การศึกษาวัฒนธรรมของประเทศมากยิ่งขึ้น จึงเป็นธรรมดาอยู่เอง
 ซึ่งจะเป็นเครื่องดึงดูดใจให้ชาวชนบทอพยพเข้ามา³⁹ ทำมาหากินและศึกษาหาความรู้ ซึ่งเด็ก
 และเยาวชนที่อพยพหรือโยกย้ายเข้ามา ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ เพราะการที่
 ไม่นคุ้นเคยกับสภาพของสังคมชาวเมือง⁴⁰ ขณะนี้ เด็กหรือเยาวชนอยู่ในกรุงเทพเป็นจำนวน
 725,158 คน หรือประมาณร้อยละ 46 เปอร์เซนต์ของประชากรทั้งหมดในกรุงเทพ⁴¹

โดยที่เด็กและเยาวชนเหล่านี้มีความสำคัญต่ออนาคตของประเทศชาติเป็นอย่างมาก
 วิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ทางหนึ่งก็คือ สมควรที่จะได้หาทางให้เยาวชนได้ใช้เวลา
 ว่างจากการศึกษาเล่าเรียน ได้ประกอบกิจการใด ๆ แล้วให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคม
 และประเทศชาติ ทั้งในการแก้ไข้ปัญหา เรื่องความประพฤติของ เยาวชนอีกด้วย เทศบาล
 นครกรุงเทพจึงเล็งเห็นความสำคัญในการที่ควรส่งเสริม และจัดหาสถานที่จัดตั้งศูนย์
 เยาวชนขึ้นในท้องถิ่นเพื่อเป็นทางแก้ปัญหาอย่างหนึ่งและให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เล่น
 กีฬา ศึกษาหาความรู้และทำประโยชน์ร่วมกัน

³⁹ Wendell Blanchard and others, Thailand: its people, its society, its culture. (Connecticut: HRAFP Press New Haven, 1957), p. 3

⁴⁰ ปรีชา แสงสว่าง, การเพิ่มประชากรกับการย้ายถิ่น การขยายตัวของเมืองและปัญหาสังคมอื่น ๆ (เอกสารการสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทยครั้งที่ 2 พ.ศ.2508), หน้า 218

⁴¹ จินตนา พึ่งสุนทร, หน้า 36

2.7. วิธีการจัดตั้ง เมื่อครั้งเริ่มแรก

ในชั้นแรกเทศบาลนครกรุงเทพ ได้เริ่มดำเนินการ เมื่อปี พ.ศ.2503 โดยจัดตั้งศูนย์เยาวชนเพื่อเป็นชั้นทดลอง 2 ศูนย์⁴² คือ

ก. ศูนย์เยาวชนอำเภอพระนคร อยู่ที่โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม สถานที่นี้มีลานวัดมีเด็กจากละแวกใกล้เคียงมาชุมนุมเล่นฟุตบอล ละครกรอ อยู่เสมอ สถานที่กว้างขวางตั้งอยู่ใจกลางพระนครทางด้านเหนือ และโรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยารามก็เป็นโรงเรียนที่สร้างใหม่ซึ่งจะปรับปรุงให้เป็นโรงเรียนตัวอย่าง ศูนย์เยาวชนอาจจะได้รับการช่วยเหลือจากครูในโรงเรียน ในการทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของศูนย์ในชั้นทดลองต่อไป⁴³

ข. ศูนย์เยาวชนลุมพินี สถานที่นี้เดิมเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดพระราชทานสำหรับให้ประชาชนพลเมืองใช้เป็นรมนีสถานตั้งแต่ พ.ศ.2468⁴⁴ ตั้งอยู่ทางย่านใจกลางพระนครด้านใต้ ประชาชนทั่วไปรู้จัก และมักจะมาใช้พักผ่อนหย่อนใจในยามว่างเสมอ ประกอบกับทางพศคปประชาชนและทางราชการ ก็ได้สร้างและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ประชาชนและเด็กไว้พร้อมแล้ว เช่น นายโอบุนไฮ้ว ได้สร้างสนามเด็กเล่น มีสระว่ายน้ำสำหรับเด็ก ซึ่งเรียกว่าสนามไฮ้วป่า ทางเทศบาลก็ได้สร้างเวทีกลางแจ้งไว้พร้อมทั้งปลูกพันธุ์พฤกษชาติต่าง ๆ ไว้⁴⁵

⁴² สันนิบาตแห่งประเทศไทย, การจัดตั้งศูนย์เยาวชนของเทศบาลนครกรุงเทพ, (เอกสารพิมพ์โรเนียว, 2503), หน้า 1

⁴³ สัมภาษณ์ นายภิญโญ บุณยรัตพันธุ์ หัวหน้าแผนกสันตนาการกองสวัสดิการสังคมเทศบาลนครกรุงเทพ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2513

⁴⁴ ทวี มุขขระโกษา พระมหาธีรราชเจ้า (พระนคร : แพร่พิทยา, 2506), หน้า 710

⁴⁵ สัมภาษณ์ นายภิญโญ บุณยรัตพันธุ์

การจัดตั้งศูนย์เยาวชนชั้นทดลองทั้ง 2 ศูนย์ ได้รับความร่วมมือจากพ่อค้า ประชาชน บริษัทห้างร้าน องค์กร และสำนักงานราชการ โดยบริจาคเงินเพื่อเป็นทุน ก่อตั้ง 43,350.00 บาท และเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก คณะกรรมการได้ร่วมกันจัดรายการวันเด็ก เพื่อเก็บเงินสมทบทุนจัดตั้งศูนย์เยาวชน หักค่าใช้จ่ายแล้วคงเหลือเงิน 43,944.00 บาท รวมเป็นเงินการก่อตั้งศูนย์เยาวชนเริ่มแรก 87,294.00 บาท นอกจากนี้ สำนักงานยูซอมได้ให้ความช่วยเหลือ โดยจัดพิมพ์หนังสือ ศูนย์เยาวชน จำนวน 5000 ฉบับ พร้อมด้วยโปสเตอร์โฆษณาเผยแพร่จำนวน 10,000 ฉบับ ⁴⁶

2.8. การเริ่มจัดตั้งอย่างเป็นทางการ

การจัดตั้งศูนย์เยาวชนของ เทศบาลนครกรุงเทพมหานครอย่างจริงจังนั้น อาจกล่าวได้ว่า เริ่มแต่สันนิบาตเทศบาลโคจางที่ปรึกษาทางสันตนาการมาดำเนินการโดยสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยได้ติดต่อกับมูลนิธิอาเซียขอให้ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านสันตนาการมาช่วยพิจารณาจัดวางแผนงาน และเป็นที่ปรึกษาภายในคานี้ให้แก่สันนิบาตเทศบาล และในปี 2503 ทางมูลนิธิอาเซียก็ได้จัดส่งนายสเตอร์ลิง เอส. ไวนเนส (Sterling S. Winans) ซึ่งในอดีตเคยเป็นอธิบดีกรมสันตนาการของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และสิงคโปร์ กับทั้งยังเคยเป็นที่ปรึกษาด้านสันตนาการของมูลนิธิอาเซียในพม่า ฮองกง ลาว มลายู ปากีสถาน ไต้หวัน มาเป็นที่ปรึกษาด้านสันตนาการ ประจำสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย จนถึงปี 2506 ⁴⁷ ซึ่งในระหว่างนี้เอง นายสเตอร์ลิง เอส. ไวนเนส ก็ได้ลงมือดำเนินการออกสำรวจท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งราชอาณาจักร พร้อมด้วยข้าราชการของกรมการปกครอง (กรมมหาดไทยเดิม) อาทิ นายชุมพล สวัสดิ์ยากร, นายชิต นิลพานิช ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง

⁴⁶ สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย การจัดตั้งศูนย์กลางเยาวชนของเทศบาล กรุงเทพฯ (เอกสารพิมพ์โรเนียว, 2503), หน้า 1

⁴⁷ สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย บริการด้านสันตนาการของเทศบาลในราชอาณาจักรไทย เกี่ยวกับความก้าวหน้าและการวางโครงการ 2505 - 2506 (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2506), หน้า 377

หัวหน้าแผนกวิจัยโครงการอบรม โดยเริ่มลงมือดำเนินการออกสำรวจสถานที่ที่จะจัดตั้ง
สวนสาธารณะ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณเทศบาลเมืองนครปฐมเมื่อวันที่ 16
พฤษภาคม 2514⁴⁸ เป็นแห่งแรก

การที่นาย Sterling S. Winans เลขาธิการบริเวณเทศบาลเมือง
นครปฐม เป็นแห่งแรกนั้นด้วยเหตุผล ดังนี้⁴⁹

1. เทศบาลแห่งนี้ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ
2. เทศบาลแห่งนี้ได้แสดงความกระตือรือร้นและขอเชิญที่ปรึกษาฝ่ายสันนิบาต
การประจำสันนิบาตเทศบาล ให้ออกไปดำเนินการสำรวจ และให้คำแนะนำแก่เทศบาล
เพราะทางเทศบาลมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดดำเนินการด้านสันนิบาตการตามคำแนะนำในการ
ประชุมสันนิบาตเทศบาลประจำปีโดยเร็ว พร้อมทั้งเทศบาลแห่งนี้ก็ได้เตรียมเครื่องมือ
เครื่องใช้บางอย่างไว้บ้างแล้ว จึงขอให้ที่ปรึกษาฝ่ายสันนิบาตการของสันนิบาตเทศบาล
ไปช่วยตรวจแนะนำเพื่อจะได้รีบดำเนินการตามเป้าหมายต่อไป

ต่อมา นาย Sterling S. Winans ได้เสนอร่างหลักการจัดตั้งศูนย์
เยาวชนในเขตเทศบาลนครกรุงเทพขึ้นตามความประสงค์ของนายชำนาญ ยุวบูรณ์
นายกเทศมนตรี เทศบาลนครกรุงเทพในสมัยนั้น เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2504⁵⁰ และ

⁴⁸ สเตอร์ลิง เอส. ไวนันส์, คำแนะนำการจัดสร้างสวนสาธารณะ
และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เล่ม 1 ของสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย (พระนคร :
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น 2504), หน้า 1

⁴⁹ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุมพล สวัสดิ์วิทยากร รองเลขาธิการ
สภาวิจัยแห่งชาติ ฝ่ายสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2514 (อดีตหัวหน้าแผนก-
เทศบาลและหัวหน้าแผนกสันนิบาตเทศบาล กรมการปกครอง พ.ศ. 2502 - 2505)

⁵⁰ สันนิบาตแห่งประเทศไทย, การวางแผนเพื่อดำเนินการด้านสันนิบาตการ
ของเทศบาลในราชอาณาจักรไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2505), หน้า 49

นายชำนาญ ยุบบูรณ์ ได้มอบให้ นาย Sterling S. Winans ออกสำรวจสถานที่ต่าง ๆ เพื่อที่จะจัดตั้งเป็นศูนย์เยาวชน ซึ่งนาย Sterling S. Winans ก็ได้ออกสำรวจและบันทึก รายงาน⁵¹ สรุปความได้ว่า ในการสำรวจตั้งแต่วันที่ 5 - 20 ตุลาคม 2504 สำรวจ สถานที่ต่าง ๆ ในพระนคร ชนบุรี 40 แห่ง อันได้แก่สวนสาธารณะของเทศบาล โรงเรียน สุขาภิบาล โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ วัด โรงเรียนฝึกหัดครู ศูนย์เยาวชนที่ทางกรม- ประชาสงเคราะห์จัดสร้างขึ้น และอาคารที่ไม่ได้ใช้ทำประโยชน์ของทางราชการจังหวัด ก็ได้ ปรึกษาหารือกับพนักงานเทศบาล นายอำเภอ ประชาชน กรรมการสุขาภิบาล ครูใหญ่ เจ้า- อาวาส ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการจะจัดตั้งศูนย์เยาวชน สถานที่ต่าง ๆ ที่ได้ไปสำรวจในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ ส่วนใหญ่เป็นที่น่าพึงพอใจสมควรจัดตั้งศูนย์เยาวชน แต่บางแห่งก็ไม่เหมาะสม เพราะมีได้เป็นไปตามแผนวิธีดำเนินงานของศูนย์เยาวชน ซึ่งควร มีลักษณะดังต่อไปนี้⁵²

1. สวนสาธารณะ และอาคารของเทศบาล
2. โรงเรียนประถมศึกษาของเทศบาล
3. โรงเรียนรัฐบาล ถ้ากระทรวงศึกษาธิการอนุญาต
4. โรงเรียนราษฎร์ ถ้าอาจารย์ใหญ่อนุญาต
5. วัด ถ้าเจ้าอาวาสอนุญาต
6. สถานที่ราชการซึ่งมีที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์อันใด
7. องค์กรหรือที่ทำการของเอกชน ถ้าเจ้าของหรือผู้จัดการอนุญาต

สำหรับแห่งใดที่ Mr. Sterling S. Winans เห็นว่าสมควรจะจัดตั้งเป็น ศูนย์เยาวชน ก็ได้เสนอแนะให้อธิบดีกรมการปกครองขออนุญาตเจ้าของสถานที่ เพื่อจัดตั้ง เป็นศูนย์เยาวชนเสียก่อน อธิบดีกรมการปกครองในฐานะนายกสภานโยบายเทศบาลแห่งประเทศไทย

51 เรื่องเดียวกัน, หน้า 73

52 เรื่องเดียวกัน, หน้า 51

ได้นำเรื่องโครงการจัดตั้งศูนย์เยาวชนของ Mr. Sterling S. Winans เสนอ
ต่อกระทรวงมหาดไทย⁵³ และกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นชอบกับโครงการ
จัดตั้งศูนย์เยาวชนดังกล่าว จึงได้นำเสนอคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติอนุมัติ
ในหลักการตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ⁵⁴ และได้แจ้งให้กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ
ให้ความร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยในการนี้ด้วย⁵⁵ และทางกระทรวงมหาดไทยก็ได้
มีหนังสือสั่งการถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด นายกเทศมนตรี เทศบาลนครกรุงเทพ
และชลบุรี⁵⁶ แจ้งเรื่องคณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการจัดตั้งศูนย์เยาวชน และ
แจ้งให้ทราบด้วยว่า กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า ปัญหาเยาวชนเป็นสิ่งที่รัฐบาล
กำลังสนใจอยู่ และได้ดำเนินการต่าง ๆ ที่จะแก้ไขปัญหาเยาวชน วิธีการที่จะแก้ไขได้
ทางหนึ่งก็คือ ให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างในทำประโยชน์ในทางที่ถูก โดยขอใช้อาคารและ
สนามของสถานที่ราชการต่าง ๆ ที่ยังปล่อยว่างอยู่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อให้เยาวชนได้มี
โอกาสใช้อาคารและสนามของสถานที่ราชการ กระทรวง ทบวง กรม องค์การของรัฐ
รวมตลอดถึงโรงเรียนและบริเวณวัดทั่ว ๆ ไป ที่มีสนามแล้ว ก็จะเป็นการช่วยให้เยาวชน
ได้มีสถานที่พักผ่อน ใช้เวลาในทางที่ถูกได้ทางหนึ่ง โดยไม่ต้องใช้งบประมาณในการก่อสร้าง
เพิ่มเติมอย่างใด ทั้งนี้โดยจัดให้มีผู้นำเยาวชนเกี่ยวกับสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และจัดให้มี
กิจกรรมต่าง ๆ เช่น กีฬา การละเล่นต่าง ๆ งานอดิเรกที่เยาวชนสนใจ คนตรี การศึกษา
ทางธรรมชาติ การศึกษาทางวรรณคดี ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และแก้ไขปัญหาเยาวชนให้
ดีขึ้นมาก

53 เรื่องเดียวกัน, หน้า 1

54 รายละเอียดคุณภาพคณวก ที่ 1

55 สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย, เอกสารประกอบความรูการประชุมใหญ่
สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3 ณ จังหวัดอุดรธานี (พระนคร : โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น, 2505), หน้า 170

56 รายละเอียดคุณภาพคณวก ที่ 2

ในปี พ.ศ.2504 เทศบาลได้จัดศูนย์เยาวชนในกรุงเทพมหานครชั้นอีก 1 แห่ง คือ ศูนย์เยาวชนสวนอ้อย (โรงเรียนครุณีวัฒนา) และต่อมาในปี พ.ศ.2505 เทศบาลได้ส่งเสริมให้อำเภอที่อยู่ในเขตเทศบาลจัดตั้งศูนย์เยาวชนขึ้นอย่างน้อยอำเภอละ 1 แห่ง⁵⁷ โดยเทศบาลได้ให้เงินอุดหนุนศูนย์เยาวชนที่อำเภอจัดตั้งขึ้นนั้นศูนย์ละประมาณ 30,000 บาท เพื่อใช้ในกิจการของศูนย์ในระยะเริ่มแรกการก่อตั้งศูนย์ ต่อมาในปี พ.ศ.2506 เทศบาลก็ได้ส่งเสริมให้อำเภอจัดตั้งศูนย์เยาวชนชั้นอีก 2 แห่ง คือที่วัดคอกไม้ และสโมสรท้องถิ่นตรอกจันทร์ และเทศบาลได้ให้เงินอุดหนุนแก่ศูนย์เยาวชนอำเภอต่าง ๆ ในปีนี้ศูนย์ละ 20,400.00 บาท⁵⁸ สำหรับเป็นคางจางหัวหน้าศูนย์ ผู้ช่วยหัวหน้าศูนย์ ผู้นำศูนย์ และคนงานประจำศูนย์ และคานำประปา ไฟฟ้า ฯลฯ

เหตุที่เทศบาลไม่จัดตั้งศูนย์เยาวชนเสียเอง แต่ส่งเสริมให้อำเภอจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้เพราะว่า "ตามหลักคำเนนการปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน ท้องถิ่นคือเทศบาล ยังมีได้รับอำนาจปกครองและดำเนินการได้เองในทุกสิ่งทุกอย่างตามทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น อำเภอกายใต้การนำของนายอำเภอยังมีบทบาทในด้านปกครองและควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ อยู่ในแต่ละอำเภอ เทศบาลเพียงแต่มีแขวงทำหน้าที่คานานายและคานการทะเบียนราษฎรเท่านั้น บทบาทอำนาจปกครองและควบคุมในเขตอำเภอจึงตกเป็นของนายอำเภอ นายอำเภอซึ่งรู้จักประชาชนในเขตอำเภอดี สามารถที่จะขอรับความช่วยเหลือจากผู้มีฐานะและชื่อเสียงดีในเขตอำเภอให้เขารวมงานในศูนย์เยาวชน ได้ดีกว่าทางเทศบาล"⁵⁹

57 สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย, การจัดตั้งศูนย์เยาวชนของเทศบาลนครกรุงเทพ (เอกสารฉบับโรเนียว 2503), หน้า 1

58 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

59 สัมภาษณ์ นายภิญโญ บณบริตพันธ์

ต่อมาในปี พ.ศ.2507 ถึง พ.ศ.2512 อำเภอต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือ
ของเทศบาลนครกรุงเทพได้จัดตั้งศูนย์เยาวชนทั้งหมด 15 ศูนย์ คือ 60

1. ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัสวิหาร ตั้งอยู่ในบริเวณวัดโสมนัสวิหาร
2. ศูนย์เยาวชนเทเวศร์ ตั้งอยู่บริเวณริมถนนกรุงเกษม
ใกล้เทเวศร์
3. ศูนย์เยาวชนวัดชนะสงคราม ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดชนะสงคราม
4. ศูนย์เยาวชนวัดหัวลำโพง ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดหัวลำโพง
5. ศูนย์เยาวชนวัดปทุมคงคา ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดปทุมคงคา
6. ศูนย์เยาวชนวิสุทธิ ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวิสุทธิ
7. ศูนย์เยาวชนวัดธาตุทอง ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดธาตุทอง
8. ศูนย์เยาวชนสวนอ้อย ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดจันทร์สโมสร
9. ศูนย์เยาวชนวัดราชสิงขร ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดราชสิงขร
10. ศูนย์เยาวชนลุมพินี ตั้งอยู่ที่บริเวณสวนลุมพินี ข้างสนาม
โศวปา อำเภอปทุมวัน พระนคร
11. ศูนย์เยาวชนปทุมวัน ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้ศูนย์บริการ
สาธารณะสุขจุฬาลงกรณ์ ซอยสวนหลวง
12. ศูนย์เยาวชนวัดคอกไม้ ตั้งอยู่ที่โรงเรียนเทศบาลวัดสวนคอกไม้
ตำบลโพธิ์บาง ถนนสาธุประดิษฐ์
13. ศูนย์สโมสรทองถิ่นตรอกจัน ของสภาสตรีแห่งชาติ เทศบาลไพบ
อุคหนุน ศูนย์สโมสรจักเจ้าหน้าที
ดำเนินงานเอง

14. ศูนย์เยาวชนเทศบาลนครระยอง ตั้งอยู่ที่มถนนเทศบาลนครระยอง ใกล้โรงงาน
ปูนซีเมนต์ บางซ้อ พระนคร
15. ศูนย์เยาวชนบ่อนไก่ ตั้งอยู่ในแหล่งสลัมบ่อนไก่

สำหรับศูนย์เยาวชนซึ่งเทศบาลนครกรุงเทพเข้าไปดำเนินงานควบคุมการบริหาร
ต่าง ๆ เอง มีอยู่ 3 แห่ง คือ ศูนย์เยาวชนเทเวศร์ ศูนย์เยาวชนสวนอ้อย และศูนย์เยาวชน
ลุมพินี ต่อมาในปี พ.ศ.2512 ได้ตั้งศูนย์เยาวชนเทศบาลนครระยอง และศูนย์เยาวชนบ่อนไก่อีก
ซึ่งเป็นแหล่งปรับปรุงตามนโยบาย มีงบประมาณกำลังก่อสร้างในปี 2511 ส่วนศูนย์อื่น ๆ
นั้นทางอำเภอดำเนินการเอง

ในปี พ.ศ.2513 เทศบาลได้พิจารณาเห็นว่าการดำเนินงานเท่าที่อำเภอจัด
ดำเนินการอยู่นั้น มีอุปสรรคมากมาย อาทิเช่น ในเรื่องตัวบุคคลที่ทางอำเภอเลือกเข้ามา
เป็นกรรมการมักจะเป็นผู้ที่มีความสนิทชิดชอบกับนายอำเภอเป็นส่วนตัว เวลาประชุมเสนอ
ความคิดเห็น มักจะคล้อยตามความเห็นของนายอำเภอไม่กล้าแสดงขัดแย้งตามความเห็นหรือ
เหตุผลของตน ทำให้การทำงานเป็นไปในรูปเผด็จการโดยนายอำเภอคนเดียว ซึ่งผิดหลัก
การปกครองท้องถิ่น ทางเทศบาลจึงได้พิจารณาขอใหขาราชการถอนตัวออกจากการมีส่วน
ร่วมเป็นคณะกรรมการของศูนย์เยาวชนแต่ละแห่ง เสีย และเทศบาลให้พอดำ คหบดีในแต่ละ
ชุมชนดำเนินการกันเองในแต่ละศูนย์ โดยเทศบาลเป็นผู้ควบคุมโดยตรง แต่ในทางปฏิบัติ
ทางเทศบาลยังไม่ไว้วางใจในการที่จะมอบเงินอุดหนุนให้แต่ละศูนย์ไปดำเนินการกันเองอย่างเต็ม
คงให้แต่ละศูนย์ตั้ง เบิกมาตามความจำเป็นเท่าที่คณะกรรมการศูนย์พิจารณาเห็นสมควร 61

สรุป

ในบทนี้ ได้กล่าวให้เห็นถึงความหมายของศูนย์เยาวชนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร
และประเทศไทยในสมัยโบราณนั้น แต่ละยุค แต่ละสมัย ผู้ใหญ่ให้ความสนใจต่อเด็กและ
เยาวชนอย่างไรบ้าง ซึ่งแต่ละสมัยก็มีความแตกต่างกันไปตามกาลเวลา และความจำเป็น

ของประเทศ บางครั้งการฝึกอบรมเด็ก การรวมกลุ่มเด็กอาจจะมุ่งไปในด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่นในสมัยยุวชนทหารก็มุ่งฝึกเยาวชนไว้ช่วยทหารป้องกันประเทศชาติ ซึ่งก็เป็นไปตามกาลเวลาของบ้านเมือง เพราะระยะนั้นไทยกำลังตกอยู่ในสภาวะสงคราม แต่จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์มุ่ง เขาสูจุดเดียวกัน คือการมุ่งฝึกหัดพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ อันแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ของไทยนั้นมิได้เคยทอดทิ้งเด็กและเยาวชนแต่ประการใดเลย เพียงแต่พฤติกรรมการฝึกหัดแตกต่างกันออกไปเท่านั้น และยิ่งมาในสมัยหลัง ๆ ยิ่งจะเห็นว่า การฝึกอบรมรวมกลุ่มเด็กหรือการส่งเสริมกิจกรรมสันตนาการไว้กับเด็กนั้น ต่างฝ่ายต่างแยกกันทำ อาทิ รัฐบาลหรือท้องถิ่นจัดทำบ้าง เอกชนทำบ้าง สมาคมทำบ้าง ฯลฯ ซึ่งก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะเป็นการทำอยู่ในวงแคบดังกล่าวแล้ว และโดยที่ได้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสมัยใหม่มากยิ่งขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร อันเป็นเมืองหลวงของประเทศ ดังนั้น หน้าที่ของกิจการสวนทองถิ่นคือ เทศบาลนครกรุงเทพซึ่งเป็นองค์การระดับแรกที่ใกล้ชิดกับประชาชน จึงเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับสวัสดิการของสังคมในท้องถิ่นโดยตรง สมควรที่จะต้องรับหน้าที่ดำเนินการบริการในด้านส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในเขตรับผิดชอบของเทศบาลเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพราะตามสภาพที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นความแออัดยัดเยียดของพลเมืองในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ จนกระทั่งยากที่จะหาที่ว่างให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่เด็กได้ จึงเป็นหน้าที่ที่จำเป็นอย่างยิ่งที่เทศบาลจะต้องเข้าไปดำเนินการในเรื่องนี้

แต่การริเริ่มจัดตั้งศูนย์เยาวชนของเทศบาลนครกรุงเทพ มิได้กระทำไปตามหลักวิชาหรือมีหลักเกณฑ์แสดงให้เห็นว่ามี การวางแผนงานล่วงหน้าไว้อย่างใดเลย จากหลักฐานที่ค้นได้นั้นมิได้แสดงให้เห็นว่าเทศบาลกรุงเทพได้มีการสำรวจปริมาณของเด็กหรือความต้องการของเยาวชนแต่ประการใด เป็นแต่ว่าควรที่จะจัดทำงานอย่างที่ดีต่าง-ประเทศทำกัน ทั้งนี้โดยการริเริ่มของนายชานูญ ยุวบูรณ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครกรุงเทพ และในฐานะนายกสนนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทยในสมัยนั้น เห็นว่าควรจัดทำ

จึงได้ขอให้นายสเตอร์ลิง เอส. ไวแนนส์ จากมูลนิธิอาเซีย มาเป็นที่ปรึกษาทางค่านนี้
ให้กับสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยนายสเตอร์ลิง เอส. ไวแนนส์ ซึ่งเป็น
คนที่สนใจและเอาใจใส่ในค่านนี้อย่างจริงจัง จึงเป็นผลผลักดันให้เกิดการจัดตั้งศูนย์เยาวชน
ขึ้นมาอย่างชนิดไม่ได้สร้างฐาน จะดูได้จากมหาสถานที่มีได้มีการแบ่งเขตว่าควรจะต้อง
ในแขวงใดอย่างใด มีพลเมืองหรือเด็กมากน้อยเท่าใด เพียงแต่ว่า นายสเตอร์ลิง เอส.
ไวแนนส์ ไปสำรวจดูว่าสถานที่เหมาะสม เพราะสถานที่ไม่ต้องปรับปรุงมาก สะดวกใน
การขอยืมเครื่องใช้ไม่สอยจากสถานที่เหล่านั้นได้ หรือพูดอีกประการหนึ่งก็คือให้หลักการ
ประหยัดนั่นเอง ทางเทศบาลนครกรุงเทพจัดตั้งขึ้น ณ ที่นั้น ซึ่งผลจะเป็นประการใดนั้น
ก็เป็นเรื่องที่จะได้ศึกษาในบทต่อไป.